

Др Бошко МИЈАТОВИЋ*

Поповић, Дејан. 2020. Унификација пореског права у првој југословенској држави. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 279.

Уједињењу јужнословенских народа у децембру 1918. године посвећено је у историографији много пажње. То се, пре свега, односи на политичка и државотворна питања изградње нове државе, док су остали аспекти били мање или више занемарени. Међу њима је и економска проблематика, укључујући пореска историју и, шире, историју јавних финансија међуратне Југославије.

Један део те празнине свакако је попунила књига Дејана Поповића *Унификација пореског права у првој југословенској држави*. Аутор је почео да се бави том темом припремајући се за научну конференцију „Сто година од уједињења – формирање државе и права“, која је одржана у новембру 2018. године на Правном факултету у Београду, да би потом наставио истраживања којима је проширио и продубио тему.

Аутор је јасан када пише о карактеру књиге: то није ни историја јавних финансија међуратне Југославије ни компендијум важећих пореских решења већ порескоправна историја у којој се, нормативним методом, истражује затечено и новонастало пореско право у првој југословенској држави, и то из визуре његовог изједначења. Другим речима, ова књига се, како и њен наслов каже, бави пореском материјом, и то еволуцијом пореза током постојања ове Југославије у правцу изједначавања пореског законодавства на целој територији.

Наиме, по окончању Првог светског рата у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца важила су различита пореска законодавства – њих шест на броју – од аустријског и угарског, преко босанског и османског, до

* Центар за либерално-демократске студије (ЦЛДС), Београд, Србија, *bosko.mijatovic@clds.rs*.

српског и црногорског. Донета је политичка одлука да се порези на промет, укључујући и монополе, што пре уједначе како би се омогућило функционисање јединственог тржишта, а да подручје непосредних пореза буде реформисано по усвајању устава, који је донет тек 1921. године. Тако је и било.

У основном тексту Поповић прати еволуцију свих основних типова прихода: непосредних пореза, посредних пореза, такси, добити државних монопола, затим порески поступак и самоуправне финансије. Иако књига није пресек пореских прописа у неком тренутку, нема сумње да би била веома корисна ондашњим порезцијама да се снађу у брду прописа који су се стално мењали. Штавише, аутор је учинио велики напор и нашао и навео све законске и подзаконске текстове објављене у ондашњим службеним новинама, чиме је знатно олакшао сналажење будућим истраживачима или заинтересованим читаоцима.

Посебан значај Поповић је с правом придао новом Закону о непосредним порезима из 1928. године, којим је уведен унификован систем непосредног опорезивања за целу земљу, чиме су порески обвезници стављени у једнак положај.

Основни садржај књиге, како смо поменули, јесте порескоправни, али аутор није пропуштао прилике да га допуни освртима из других друштвених наука.

Некад је то економски приступ, на пример када се бави питањима пореске политике и важности појединих пореских облика за државни буџет. Други пут су то области политикологије и политичке социологије, када анализира политичке борбе поводом појединих пореских решења. Трећи пут би се бавио популистичким пореским променама, усмереним на придобијање гласача. Таквим приступом Поповић је обогатио књигу и учинио је атрактивнијом ширем кругу читалаца.

Аутор је повремено правио и занимљиве паралеле са периодом после Другог светског рата, налазећи сличне проблеме, на пример, у вертикалној организацији државе (покрајине, федералне јединице), с тим што су нека решења била различита, а нека врло слична.

На крају истраживања Поповић даје сумарне оцене пореске политике Југославије, вођене у једној доста неповољној атмосфери националне и социјалне расцепканости, коју је следила и партијско-политичка подељеност, али у којој су доминирале српске партије и њихове коалиције. Поповић налази да су владе, по правилу, у пореској политици водиле рачуна о интересима својих претежних гласача – србијанских сељака – с тим што су се ефекти мера које су погодвале том слоју најчешће преносили на сељаштво у осталим деловима државе. Водило

се рачуна и о интересима страначких финансијера и потенцијалних коалиционих партнера из других делова државе. Демократија има цену.

С друге стране, Поповић уочава јасно настојање политичке елите да се југословенска држава модернизује, па и на пореском терену, и приближи ондашњем развијенијем свету. Аутор налази да су либералне идеје, које су усмеравале унификацију пореског права, преовладавале међу србијанском интелигенцијом, али и да су тој оријентацији доприносили и поједини хрватски, а у мањој мери и словеначки експерти.

Такво нијансирано схватање еволуције једне важне области државне управе показује се супериорним у односу на постојеће поједностављене анализе које се наслањају на ондашње политичке струје и њихове теорије. Другим речима, Поповић није прихватио ниједно од постојећих, а старих виђења политичких односа углавном у првој деценији по стварању Краљевине СХС (Срби „централисти“, Хрвати „сепаратисти“) већ се определио за уравнотеженију и тачнију слику.

Ипак, Поповић указује на то да окончање унификације пореског система Краљевине Југославије није донео Други светски рат, већ стварање Бановине Хрватске 1939. године, којој је тада пренето више надлежности из фискалне области, укључујући и право да регулише непосредне порезе на својој територији.

Занимљив је и Поповићев одговор на питање ко је у првој Југославији више утицао на пореске реформе: професори или практичари (порески стручњаци). Према његовом мишљењу, то су практичари, који су се боље сналазили у замршеним околностима земље у којој су живели.

Висок квалитет ове књиге неминовна је последица чињенице да је Дејан Поповић водећи ауторитет за пореска питања данас у Србији, те су му енциклопедијско знање и високи аналитички квалитети помогли да се снађе у једној веома заплетеној материји. Приликом писања, Поповић је нашао добар склад између једноставности излагања и детаљног приказа материје, тако да је добио згуснут порески материјал који се ипак може лепо читати. Наравно, под условом да је читалац заинтересован за тему.

Објављивање књиге Дејана Поповића *Унификација пореског права у првој југословенској држави* обогатило је не само историографију пореза и државних финансија у бившој Југославији већ је и унапредило наше познавање једног важног периода у историји Србије и Југославије после Првог светског рата.